

RECENZJA

Rozprawy doktorskiej mgr inż. arch. Łukasza Szatanka pt.: „Funkcjonalno-przestrzenne i historyczne aspekty zespołu klasztoru Karmelitów Trzewickich w Krakowie na tle przemian jego architektury oraz reguły zakonnej”, wykonanej pod kierunkiem Prof. dr hab. inż. arch. Jacka Radziejewicza-Winnickiego na Wydziale Architektury w Politechnice Śląskiej w Gliwicach.

1. Podstawa opracowania recenzji

- 1.1. Zlecenie opracowania recenzji wydane przez Dziekana Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej prof., dr hab. arch. Zbigniewa j. Kamińskiego, oraz stosowna umowa o dzieło pomiędzy Politechniką Śląską, Wydziałem Architektury, Kraków, ul. Akademicka 7 w Gliwicach a Recenzentem
- 1.2. Dostarczone materiały do opracowania recenzji w formie jedno tomowego zestawu zawierającego dysertację (tekst, plansze poglądowe, tabele i zdjęcia).

2. Ocena rozprawy

Przedłożona do recenzji rozprawa doktorska pt.: „Funkcjonalno-przestrzenne i historyczne aspekty zespołu klasztoru Karmelitów Trzewickich w Krakowie na tle przemian jego architektury oraz reguły zakonnej” autorstwa Pana mgr inż. arch. Łukasza Szatanka, jest obszerną jedno tomową dysertacją, zawierającą 203 strony komputerowego tekstu, oraz zwarte załączniki z pięcioma aneksami, w tym Aneks 1 z tabelarycznym spisem klasztorów Karmelitów Trzewickich powstałych na przestrzeni wieków, Aneks 2 z tekstem reguły Św.

Alberta, Aneks 3 zawierający inwentaryzację architektoniczno-budowlaną założenia na Piasku wykonaną przez Autora rozprawy w 2012 roku, Aneks 4 z fotogrametrycznymi widokami elewacji zabudowań klasztornych na Pasku wykonanych przez firmę Dephos i Aneks 5 z inwentarzem kościoła i klasztoru z 1869 roku (fragmenty dotyczące opisu klasztoru). Całość podano również w wersji cyfrowej na płycie CD.

Praca doktorska Pana mgr inż. arch. Łukasza Szatanka pod względem rzeczowym skonstruowana została w sposób klasyczny: wprowadzenie do problematyki, omówienie stanu wiedzy, analizy wybranych przykładów i wiodącego „studium przypadku”, część syntetyzująca i wnioskowa.

Pracę rozpoczęto wstępem, w którym Autor po wprowadzeniu do problematyki przedstawił cel i zakres badań, stan wiedzy, uzasadnienie wyboru tematu proponowana metodykę warsztatową i zastosowaną terminologię.

Rozdział 2 jest dedykowany historii Zakonu Karmelitów na przestrzeni wieków, poczynając od pierwotnego założenia na Górze Karmel w Palestynie, poprzez pierwsze europejskie fundacje, analizę okresu rozwoju i upadku w XIX wieku, aż po czasy współczesne.

W rozdziale 3 zawarte jest omówienie reguły zakonnej św. Alberta, oraz przepisy budowlane obowiązujące przy wznoszeniu założeń Karmelitów Bosych i Trzewickowych.

W kolejnych rozdziałach 4 i 5 Autor analizuje przekształcenia i ewolucję założeń klasztornych poczynając od pierwowzoru z Góry Karmel, poprzez wybrane założenia europejskie w Aylesford, Hulne, Bambergu i Pradze, po wyselekcjonowane założenia polskie w Oborach, Sąsiadowicach, Trembowli i Bołszowicach, kończąc te rozważania syntetycznymi wnioskami. Wreszcie przeprowadza analizę funkcjonalno-przestrzenną założeń klasztornych wzniesionych wg modelu stosowanego przez Karmelitów Bosych.

Rozdział 6 poświęcono analizie różnych reguł założeń klasztornych europejskich i krakowskich powstałych w ciągu średniowiecza, uwzględniając zasady budowy założeń tego typu obowiązujące w Europie do XV wieku, oraz w obrębie Krakowa: Benedyktynów w Tyńcu, Cystersów w Mogile, Dominikanów i

Franciszkanów w Krakowie, Klarysek, Augustianów i Kanoników Regularnych na Kazimierzu oraz Bożogrobców na Stradomiu.

Kluczowe dla celu rozprawy rozdziały 7 i 8 dotyczą historii Kościoła i Klasztoru Karmelitów Trzewickowych na Piasku w Krakowie, oraz obszernie ujętej analizy architektoniczno-funkcjonalnej tego założenia z uwzględnieniem wszystkich jego części składowych wraz z autorską próbą rozwarstwienia i uchwycenia faz przekształceń funkcjonalno-przestrzennych.

Rozprawę kończą wnioski, obszerna bibliografia, spis ilustracji i wyszczególnione już wyżej aneksy znacznie wzbogacające wartość użytkową rozprawy.

Ocena celu i przyjętej metody jest w pełni pozytywna. Zamierzenie badawcze zostało zarysowane bardzo ambitnie z przekonującą argumentacją na rzecz celu pracy i przyjętych metod badawczych, bowiem zaproponowana metodyka jest w pełni uzasadniona i stosowna zwłaszcza w przypadku pierwszego na ziemiach polskich Klasztoru Karmelitów Trzewickowych wytypowanego przez Autora jako podstawowego przedmiotu badań. Nowatorstwo rozprawy doktorskiej należy postrzegać także w tym, że choć literatura historyczna i współczesna przedmiotu badań jest dość obszerna, to brak jak dotąd podejmowanych prób architektonicznej rekonstrukcji rozwoju funkcjonalno-przestrzennego tego zespołu.

Stan badań, wprawdzie podany został dość lapidarnie, ale z uwzględnieniem najważniejszych pozycji ważnych z punktu widzenia zakreślonego celu badawczego. Zestawienie literatury pozwala stwierdzić, że Autor przeprowadził sumienną i wyczerpującą kwerendę bibliograficzną, także w archiwaliach Zakonu, sięgając także po formę wywiadu z najstarszymi jego członkami, uzupełniając tym samym wiadomości o podejmowanych przekształceniach, które zachowały się w pamięci ludzkiej. Tę formę kwerendy, nie często stosowanej w badaniach typu gabinetowego należy bardzo mocno poprzeć i pozytywnie ocenić.

Bardzo korzystnym zabiegiem jest umieszczenie na początku rozprawy słownika terminologicznego. Jest to w gruncie rzeczy przypomnienie powszechnie stosowanych definicji znanych w środowisku historyków architektury, ale tu sensowne, bo ułatwiające czytelnikowi odbiór i zrozumienie tekstu.

Ocena części analitycznej.

Za bardzo ciekawie podane i oparte na najnowszych badaniach recenzent uważa rozdziały 2, 3 i 4 (szczególnie podrozdziały 4.1 i 4.2) w których Autor analizuje historię Zakonu Karmelitów na przestrzeni dziejów, przypominając imponującą liczbę 93 fundacji – tylko na ziemiach polskich – w tabelarycznym ujęciu z dokładną datacją powstania i upadku, oraz regułę i przepisy budowlane obowiązujące Karmelitów z wyszczególnieniem różnic pomiędzy regułami Karmelitów Trzewickowych i Bosych, wszystko to ukazane na tle wzorca ideowo-artystycznego i funkcjonalno-przestrzennego jakim było założenie na Górze Karmel. Autor oparł się tu na najnowszych badaniach polskich naukowców Nitowskiej i Zielińskiego bazujących na odkryciach archeologicznych na stanowisku na tejże Górze. To bardzo dobrze świadczy o wiedzy i warsztacie naukowo-badawczym Autora.

Natomiast sposób analizy omówionych w podrozdziale 4.2 założeń europejskich budzi pewien niedosyt. Nie negując prawidłowości wyboru przykładów, których nieśmiało, eteryczne uzasadnienie przewija się w tekście, można by oczekiwać od Autora na wstępie wyraźnie określonych kryteriów doboru, zaś w zakończeniu podsumowania różnic i podobieństw. Wprawdzie Autor kończy rozdział 4 wspólnymi wnioskami, które stanowią zbyt wielkie uogólnienie, zwłaszcza, że w jednym szeregu stawia On średniowieczne zespoły europejskie i nowożytnie założenia polskie, głównie z XVII wieku. Zgoda, że te polskie przykłady można postrzegać jako wyraźne repetycje tendencji i zasad europejskich założeń, podkreślających pewną prawidłowość estetyczno-kompozycyjną i funkcjonalno-przestrzenną także możliwą do zaobserwowania u Karmelitów na Piasku w Krakowie, ale w odniesieniu do przekształceń XVII wiecznych.

Wysoko oceniam umiejętność syntetycznej analizy wykazanej przez Autora w podrozdziale 6.2 Analiza założeń klasztornych powstałych w obrębie Krakowa do początków XV wieku. Tu wyraźnie ujawniony został cenny rys warsztatowy: świetnie graficznie opracowane schematy i autorski komentarz wyraźnie eksponujący podstawowe cechy funkcjonalno-przestrzenne wielkich założeń klasztornych Krakowa, które dają się ująć w pewien standard modelowy wykorzystywany także w polskich założeniach karmelickich. To szczególnie

interesujący temat, który mógłby stać się odrębną pracą badawczą. I tu jednak wypomnę także pewne potknięcia za jakie uważam brak szerszego uzasadnienia dlaczego taka analiza szczególnie w kontekście celu rozprawy jest uzasadniona i potrzebna i dlaczego taki właśnie a nie inny wybór?. Warto by tu w kilku choćby zdaniach przybliżyć „misję” poszczególnych zakonów, bo poza medytacją, modlitwą i krzewieniem wiary, misje takie dotyczyły wszakże różnych obszarów życia społecznego, różnych „specjalności”.

Kluczowa dla rozprawy część dotycząca historii i rozwoju Klasztoru na Piasku, analizy jego architektury i przekształceń – jest opracowana profesjonalnie, świadczy nie tylko o doskonałej znajomości historii architektury, ale także o umiejętności „czytania” przekształceń w toku stałej konfrontacji źródeł, badań i materii architektonicznej. Do tej części nie wnoszę zastrzeżeń i w pełni zgadzam się z autorską tezą, że krakowski Karmel jest „kompromisem” pomiędzy tradycyjną funkcją wynikającą z regułą św. Alberta a przestrzennym wzorcem pochodzącym z założeń cysterskich.

Ogólna ocena merytoryczna

Rozprawa może być widziana jako modelowe studium historyczno-architektoniczne i konserwatorskie najstarszego polskiego założenia Karmelitów Trzewickowych na Piasku w Krakowie szczególnie przydatne w toku dalszych prac adaptacyjno-modernizacyjnych.

W przypadku publikacji, co jako recenzent pragnę zasugerować, warto tę analizę architektury i jej przekształceń wzbogacić o schematyczne rozwarstwienie chronologiczne lub względne, co zważywszy na wiedzę Autora nie będzie dla niego trudne, oraz poprawić jakość graficzną elewacji.

Pomimo zgłoszonych uwag, uważam recenzowaną pracę jako bardzo dobrą. Na jej podstawie można ocenić wysoko jakość warsztatu zawodowego i naukowego Pana mgr inż. arch. Łukasza Szatanka

3. Wniosek końcowy

Jako recenzent stwierdzam, że rozprawa doktorska Pana mgr inż. arch. Łukasza Szatanka pt.: „Funkcjonalno-przestrzenne i historyczne aspekty zespołu klasztornego Karmelitów Trzewickowych w Krakowie na tle przemian jego

architektury oraz reguły zakonnej”, wykonanej pod kierunkiem Prof. dr hab. inż. arch. Jacka Radziewicza-Winnickiego na Wydziale Architektury w Politechnice Śląskiej w Gliwicach spełnia wszystkie kryteria i wymogi stawiane rozprawom doktorskim i jest w pełni zgodna z art. 17 p.1 Ustawy o stopniach naukowych i tytule naukowym ... z dnia 14.03.2003.

Wobec powyższego stawiam wniosek do Rady Wydziału Architektury Politechniki Śląskiej w Gliwicach o przyjęcie w/w rozprawy doktorskiej i dopuszczenie jej do publicznej obrony.

Kraków, 24.09.2013

A handwritten signature in black ink, consisting of a series of connected loops and lines.

Prof. dr hab. inż. arch. Andrzej Kadłuczka
Instytut Historii Architektury i Konserwacji Zabytków
Wydział Architektury Politechniki Krakowskiej